

გლობალიზაციის ვექტორის ინვერსია და განვითარებადი აზიის ასწლეული

გურამ ჯოლია
სტუ-ს პროფესორი

რეზიუმე

ბოლო პერიოდში მსოფლიო ეკონომიკაში მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდა: მონინავე ეკონომიკებმა პოზიციები მნიშვნელოვნად დათმეს, სანაცვლოდ გაძლიერდა განვითარებადი ქვეყნები, განსაკუთრებით კი, სამხრეთ აზიის რეგიონის ფინანსური და ეკონომიკურ-ტექნიკური პოტენციალი.

საყოველთაო გლობალიზაციამ მისი მეორე მხარე წარმოაჩინა, რაც ფრაგმენტაციისა და ლოკალიზაციის ტენდენციების გაძლიერებაში აისახა.

იმავდროულად შეინიშნება გლობალიზაციის ვექტორის ინვერსია. „ვაშინგტონის კონსენსუსი“, რომელიც მსოფლიო ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების ერთადერთ მისაღებ მოდელად ითვლებოდა, თანდათან „პეკინის კონსენსუსით“ იცვლება – სამხრეთ აზიის ქვეყნები, სადაც უდიდესი რაოდენობის ადამიანისეული და ფინანსური რესურსებია კონცენტრირებული, განვითარების საკუთარ გზას ირჩევენ. სამყარო ერთპოლარულის ნაცვლად, პოლიცენტრული ხდება.

განსაკუთრებით თვალშისაცემია ჩინეთის ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური აღმასვლა. იგი „მსოფლიო ფაბრიკიდან“, „მსოფლიო ლაბორატორიად“, სუბრეგიონის თავისებურ ლოკომოტივად ფორმირდება. ძლიერდება ქვეყნის ინოვაციური პოტენციალი (იქმნება „ტვინის ცენტრები“) და მსოფლიო სატრანსპორტო („ახალი აბრეშუმის გზა“) და ენერგეტიკულ ინფრასტრუქტურებში ჩართვის მასშტაბები. პეკინში დაფუძნდა ინფრასტრუქტურული ინვესტიციების აზიის ბანკი. დაისახა ჩინეთის საგარეო და საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის ახალი პრიორიტეტები, რომლის რეალიზაციაში განსაკუთრებით გამოიკვეთა „გონებრივი ძალის“ ფაქტორი. მუშავდება „აზიაში უსაფრთხოების ახალი კონცეფცია“.

ჩინეთმა წამოაყენა ეკონომიკური განვითარების ახალი პროექტი ე.წ. „ახალი ნორმები“, რომელიც ითვალისწინებს გეგმური მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების ზრდის ტემპების შენელებას (დაახლოებით, 5-6%-მდე), ასევე ინოვაციურ და ეკოლოგიურად სუფთა ტექნოლოგიებზე გადასვლას.

ჩინეთი გამოდის ინიციატორად უარი ვთქვათ მშპ-ის, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის მთავარ მაჩვენებელზე. სანაცვლოდ გეთავაზობს მოსახლეობის ცხოვრების შეფასების ხარისხობრივ ორიენტირებს, ინოვაციების ათვისების დონეს, „მწვანე და ცისფერი (სუფთა წყალი) ეკონომიკების“ განვითარებას.

საკვანძო სიტყვები: გლობალიზაცია, კონსენსუსი, ექსპანსია, ფრაგმენტაცია, ლოკალიზაცია, ალტერნატივა, მოდერნიზაცია, ცივილიზაცია, რელატივიზმი, დემოკრატია, ავტორიტარიზმი, ევროატლანტიკური, პოლიცენტრული, ლიბერალიზმი, ესკალაცია, ფუნდამენტალიზმი, ტრაიბალიზმი, რადიკალიზმი, პილარი, ინფრასტრუქტურა, კონცეფცია.

1. „ვაშინგტონის კონსენსუსიდან“ „პეკინის კონსენსუსისაკენ“

XXI საუკუნის განვლილი პერიოდი მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე ფუნდამენტური ცვლილებებით გამოირჩევა. მონინავე ეკონომიკური ცენტრები პოზიციებს კარგავენ, ხოლო „პერიფერიის“ ზოგიერთი ქვეყნები, პირიქით, ეკონომიკურად უფრო ძლიერდებიან. მეცნიერთა აზრით, ასეთი პროცესები არსებითად ეპოქათა ცვლილებას ნიშნავს, რაც, უდავოა, საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარებაზე რეალურად აისახება.

ჩგლობალიზაცია გახდა მსოფლიოში დასავლეთის ექსპანსიის ხარისხობრივად ახალი ეტაპი, რომელმაც თანამედროვე ოიკუმენი¹ ახალ პირობებში ერთ მთლიანობაში გააერთიანა.

როგორც ცნობილია, თანამედროვე გლობალიზაციის იდეოლოგიური საფუძვლები ე.წ. „ვაშინგტონის კონსენსუსით“² შეიქმნა. მასში ცენტრალური ადგილი უკავია თეზისს გლობალიზაციის ახალი ერის დადგომის შესახებ, რომელიც მონოდებულია გახდეს თავისუფალი ბაზრის ტრიუმფი, მკვეთრად შეამციროს ეკონომიკაში სახელმწიფოს

¹ ძვ. ბერძ. οἰκουμένη – მსოფლიო, დასახლებული სამყარო.

² რეკომენდაციები, რომელიც 1989 წელს ბერლინის კედლის დანგრევისთანავე შეიმუშავა ჰარვარდის (აშშ) უნივერსიტეტის მსოფლიო ეკონომიკის ინსტიტუტის პროფესორმა ჯონ უილიამსონმა.

ჩარევის ხარისხი და, რაც მთავარია, მოხდეს ყველა იმ ბარიერის სრული დემონტაჟი, რომლებიც ხელს უშლის საქონლის, კაპიტალისა და ადამიანების თავისუფალ გადაადგილებას მთელ მსოფლიოში.¹

„ვაშინგტონის კონსენსუსი“, როგორც სტრატეგიული პროგრამა, თავდაპირველად დამუშავდა ლათინური ამერიკის იმ ქვეყნებისთვის, რომლებსაც ამერიკის ბანკების დიდი დავალიანება ჰქონდათ. ეს პროგრამა მათი ეკონომიკების სტრუქტურულ გარდაქმნას ითვალისწინებდა. თუმცა, მან კრახი განიცადა, რადგან, როგორც ნობელიანტი **ჯოზეფ სტიგლიცი** მიიჩნევს, ყველა ქვეყანას უნდა ჰქონდეს თავისი ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც ქვეყნის თავისებურებებზე იქნება დაფუძნებული. შეუძლებელია ერთიანი, უნივერსალური პოლიტიკა ყოველი რეფორმირებადი ქვეყნისთვის.

თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებმა და ტენდენციებმა ამ პროგრამაში არსებითი კორექტივები შეიტანა. თავისებური წყალგამყოფი აღმოჩნდა გლობალური ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისი, რომელიც 2007 წელს აშშ-ის იზოთეკური ბაზრიდან დაიწყო და დღემდე არ დასრულებულა. უდავოა, რომ ამ კრიზისს სისტემური ხასიათი აქვს და ტექტონიკურ (სიღრმისეულ) ძვრებს იწვევს არა მარტო ეკონომიკის ფუძემდებლურ ფასეულობებში, პრინციპებსა და მითითებებში, არამედ მთლიანად მსოფლწესრიგში. კრიზისი გახდა იმ დიდი აისბერგის ხილული მწვერვალი, რომლის უმეტესი და, თანაც, უხილავი ნაწილი თანამედროვე საზოგადოების ღრმა ფენებშია დამალული.

მიმდინარე ტრანსფორმაციის არსი მდგომარეობს ნაციონალურ სახელმწიფოთა საზღვრების შეღწევადობის უპრეცედენტო გადიდებაში, რაც იწვევს საკუთრების, სიმდიდრის, ცოდნის, მეცნიერების, ინფორმაციისა და ტექნოლოგიების გაშორიშორებას, და შედეგად, ხალხებს, სახელმწიფოებსა და რეგიონებს შორის გეოპოლიტიკური ძლიერებისა და ენერგიის დიფუზიასა და ძალთა გადანაწილებას. ეს პროცესები განაპირობებს საზოგადოებაში მიღებული „თამამის წესების“, სოციოკულტურული ფასეულობების, ქცევის სტერეოტიპებისა და სხვათა ეროზიას, რომლის კონტროლი მსოფლიოს რომელიმე ერთი ცენტრიდან, პრაქტიკულად, შეუძლებელი ხდება.

ამ მსჯელობის საფუძვლიანობას რეალურად ასახავს მსოფლიო

1 Гаджиев К. С. (2015). Об инверсии Вектора и функций глобализации. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №7, С. 16-28.

ენერგეტიკის სფეროში მიმდინარე მოვლენები. მაგ., თუ გასული საუკუნის 90-ან წლებში 20 უმსხვილესი ნავთობპროდუქტი კონცერნიდან თითქმის ნახევარი ამერიკული იყო, ხოლო დანარჩენი – ევროპული, 2000-ანი წლების შუა პერიოდში სრულიად სხვა სურათი ჩამოყალიბდა: მსოფლიო ენერგეტიკაში ამერიკის წილი 30%-მდე შემცირდა, ხოლო აქტივების 35% რუსეთზე, ინდოეთზე, ჩინეთსა და ბრაზილიაზე გადავიდა.¹

დღეისთვის 20 უმსხვილესი ეკონომიკიდან, 10 განვითარებადი ბაზარია. ჰიპოთეზურად ჩამოყალიბდა ახალი „დიდი შვიდეული“ – G7 (ჩინეთი, ინდოეთი, ბრაზილია, რუსეთი, მექსიკა, ინდონეზია და თურქეთი), რომლის ერთობლივი მშპ-ის მოცულობა 37,8 ტრილიონი დოლარია, ხოლო ძველი „დიდი შვიდეულის“ – G7-სა (აშშ, იაპონია, ჩეხეთი, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, იტალია და კანადა) – 34,5 ტრილიონი დოლარი.²

რა თქმა უნდა, შეიძლება ეს ციფრები პირობითად მივიჩნიოთ, მაგრამ მსოფლიო სიმდიდრის, ძალის, ძალაუფლებისა და გავლენის გადანაწილებაში რეალურ ძვრებს ასახავს.

რამ განაპირობა ყოველივე?

უმთავრესად, გლობალიზაციამ და ინფორმაციულ-კომუნიკაციურმა ტექნოლოგიებმა, რომლებმაც შექმნეს სწრაფი ალორძინების პირობები ჯერ „ახალ ინდუსტრიულ ქვეყნებში“, შემდეგ კი – მთლიანად განვითარებად სამყაროში, უპირველესად, ჩინეთში, ინდოეთში, სიგაპურში, ბრაზილიაში... საუბარია დასავლურ ტექნოლოგიებსა და ეკონომიკის მოდერნიზაციის გამოცდილებაზე.

დღეს დასავლეთი ფაქტობრივად კარგავს უახლეს ტექნოლოგიებზე კონტროლს, რომლებსაც საკუთარი ინტერესებისთვის კარგად იყენებს განვითარებადი ქვეყნები. უფრო მეტიც, შესაძლოა დასავლეთში შექმნილი ნოვაციები მომავალში მათ სანინალმდეგოდ იქნას გამოყენებული.³

წინა საუკუნეებში დასავლეთის მრავალ ცნობილ მოღვაწეს (მაგ.,

1 Канаев П. Америка теряет энергию. [Available at: <http://www.vz.ru/economy>]

2 Financial Times: в мире возникла новая «Большая семерка» экономик. [Available at: <http://ria.ru/economy/20141008/1027482357.html>]

3 Гаджиев К. С. (2015). Об инверсии Вектора и функций глобализации. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №7, С. 16-17.

გერმანელ ფილოსოფოსს **გეორგ ვილჰელმ ფრიდრიხ ჰეგელს**, გერმანელ სოციოლოგსა და ფილოსოფოსს, **მაქს ვებერს**, ფრანგ სოციოლოგსა და ფსიქოლოგს, **გუსტავ ლებონს**) მიაჩნდათ, რომ სოციალური, ტექნოლოგიური და პროგრესის სხვა ფორმების მიმართ აღმოსავლეთის ხალხი პასიურები, ზარმაცები, უუნაროები და სიტუაციის შემგუებლები არიან. მათთვის უცხოა აქტიურობა და მაძიებლობა. ისინი აზიელებს, ევროპელებთან შედარებით, დაბალი დონის არსებებად თვლიდნენ. ამიტომ, ბუნებრივია, ჩამორჩენილობას მათივე ტრადიციული ისტორიული წარსულით ხსნიდნენ და ტრანსფორმაციისთვის ჩინური ცივილიზაციის მზადყოფნას მცირე შესაძლებლობად განიხილავდნენ.¹

ასეთი იდეოლოგია ფორმულირებდა პოსტულატი – „**თეთრი ადამიანის ტვირთი**“, რომელსაც მსოფლიო მისია ეკისრებოდა – უმეცრების სამყაროდან აზიისა და აფრიკის ხალხთა გამოყვანა და გადარჩენა.

ერთ-ერთი უძველესი ჩინური იდეოლოგია – კონფუციანელობა, რომელიც ძვ. წ. VI საუკუნიდან მომდინარეობს, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და მოდერნიზაციის გზაზე მთავარ დაბრკოლებად მიაჩნდათ. დასავლეთში აზია განიხილებოდა, როგორც ყვითელი რასის საყოველთაო მუქარა, დესპოტიზმისა და მორჩილების სიმბოლო, ევროპული თავისუფლებისა და თანასწორობის საპირისპირო. ამიტომ იგულისხმებოდა, რომ აღმოსავლეთს არა აქვს განვითარების სხვა ალტერნატივა და მხოლოდ დასავლეთის მიერ შეთავაზებულ ერთადერთ მოდელს უნდა იყენებდეს.

ეგზისტენციალიზმის ერთ-ერთი მთავარი წარმომადგენელი, გერმანელი ფილოსოფოსი და ფსიქოლოგი, **კარლ იასპერსი** ამტკიცებდა, რომ ცივილიზაციის წინა ეპოქებისგან განსხვავებით, მიმდინარე ეტაპზე მთელმა კაცობრიობამ დასავლეთის მიერ მოწონებული გზით უნდა იცხოვროს.²

შესაძლოა ამგვარ იდეებს, რომლებიც ევროცენტრისტული

1 Вебер М., (1990). Избранные произведения. М., Прогресс. 804 с.; Лебон Г. (1898). Психология народов и масс. М., 300 с.// Гаджиев К. С. (2015). Об инверсии Вектора и функций глобализации. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №7, С. 16-17.

2 Ясперс К. (1994). Смысл и назначение Азии. Япония о себе и мире. М., С.10.

მსოფლიო წესრიგის ბატონობის პერიოდში (XVIII–XX სს.) ჩამოყალიბდა, იმ დროის შესაბამისი წონადი არგუმენტები ჰქონდა, მაგრამ დღეს, მსოფლიოს ახალი რეალობებიდან გამომდინარე, როცა ოიკუმენი პოლიცენტრული ხდება (ან უკვე გახდა), ისინი, უსათუოდ, ისტორიის არქივს უნდა ჩაბარდეს. თუმცა, ამის გაცნობიერება დასავლეთში მრავალს უჭირს ან არ უნდა.

ნიშანდობლივია, რომ „ახალ ინდუსტრიულ ქვეყნებში“, ე.წ. „აზიურ ვეფხეებში“, მოდერნიზაციის პროცესებისა და ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური განვითარების ტემპების დაჩქარება კონფუციანელობის გავლენის რენესანსითა და დიდი პოპულარობით მოხდა. ამ უძველესმა ჩინურმა სიბრძნემ, როგორც ფილოსოფია-იდეოლოგიამ, ახალი იმპულსი შეიძინა და ქვეყნის მძლავრი ეკონომიკური განვითარების მთავარი ფაქტორი გახდა. აღმოსავლურ-აზიური თანამედროვე კონფუციანელობა, როგორც განახლებული იდეოლოგიური ფენომენი, დასავლური კაპიტალიზმისა და ევროპული სოციალიზმის გვერდით საზოგადოების ფუნდამენტური განვითარების პიედესტალზე ღირსეულად და თანაბრად დადგა.

სწორედ ამ ლოგიკით, კონფუციანელობამ, რომელიც ქადაგებს საყოველთაო დისციპლინასა და მომჭირნეობას, ასევე XX საუკუნის 70-ანი წლების დასაწყისიდან კომუნისტური რეჟიმის მათსტურ იდეოლოგიაზე უარის თქმამ, არსებითად, ჩინეთის ეკონომიკური აღმასვლა განაპირობა.

აღმოსავლეთ აზიაში სოციალური და ეკონომიკურ-ტექნოლოგიური გარღვევების პარალელურად, კულტუროლოგიური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური რევოლუციაც მოხდა. ამ რეგიონის ხალხმა, დასავლეთთან მიმართებაში, თითქმის გადალახა დამკვიდრებული არასრულყოფილების კომპლექსი და საკუთარი იდეების, ფასეულობებისა და პრინციპების ისეთი ორგანული ერთობლიობა ჩამოაყალიბა, რომელიც რეგიონული განვითარების, ე.წ. „აზიური მოდელის“ საფუძველი გახდა.

რაში მდგომარეობს განვითარების აზიური მოდელის მთავარი განმასხვავებელი თავისებურებები?

დღევანდელი აზიური ფასეულობები წინააღდეგობაშია დასავლურ ლიბერალიზმთან და სოციალ-დემოკრატიულ შეხედულებებთან. დასავლეთის თანამედროვე საზოგადოებას გამუდმებით კონფლიქტი

აქვს კოლექტიურ და კერძო საწყისებს შორის, მაშინ, როცა „აზიური იდეა“ ერთიან სისტემაში მათ ჰარმონიულად შერწყმასა და ინტეგრირებას ცდილობს.

ამ თვალსაზრისით, საყურადღებოა ადამიანის უფლებების საყოველთაო ხასიათი. კერძოდ, „ბანკოკის დეკლარაციაში“, რომელიც აზიის სახელმწიფოებმა 1993 წელს მიიღეს, ხაზგასმულია, რომ წევრი-ქვეყნები თავიანთ ერთგულებას ადასტურებენ გაეროს წესდებითა და 1948 წლის 10 დეკემბრის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციით“ აღიარებული პრინციპებისადმი და მიზანშეწონილად მიაჩნიათ მათი მთელ მსოფლიოში გავრცელება.

მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებებს უნივერსალური და განუყოფელი ხასიათი აქვს, აზიის სახელმწიფოთა აზრით, ისინი განხილული უნდა იქნან რელატივიზმის (ფარდობითობის) ასპექტში, ანუ საერთაშორისო ნორმაშემოქმედებითი, დინამიური და განვითარებადი პროცესების კონტექსტში, ნაციონალური და რეგიონული თავისებურებებისა და სხვადასხვა ისტორიული, კულტურული და რელიგიური ტრადიციების გათვალისწინებით (ბანკოკის დეკლარაციის §8).¹

დღევანდელი აღმოსავლეთ აზია მსოფლიოს უმსხვილესი პოტენციალის მქონე სუბრეგიონია და მისი როლი უახლოეს მომავალში, სავარაუდოდ, კიდევ უფრო გაიზრდება. მომავალი კი იმ ხალხთა და კულტურათა საუკუნე იქნება, რომლებიც ინდივიდუალური და კოლექტიური, დასავლური და აღმოსავლური საწყისების ოპტიმალურად შერწყმას შეძლებენ.

მსოფლიო ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისის პირობებში ჩინეთმა ეკონომიკის განვითარების უპრეცედენტო აღმასვლა აჩვენა. იგი სუბრეგიონის თავისებური ლოკომოტივი გახდა, რომელიც უხმაუროდ და სწრაფი ტემპებით აგრძელებს აღმასვლას. მან ცხადად აჩვენა, რომ მსოფლიო კრიზისი – ესაა მასშტაბური დანაკარგებისა და, იმავდროულად, უდიდესი შესაძლებლობების პერიოდი. ნამდვილად, კრიზისის პირობებში იმ სახელმწიფოებმა, რომლებსაც მკაფიო და აწონილი ნაციონალური ეკონომიკური პოლიტიკა ჰქონდათ, ყველაზე ამბიციური გეგმების რეალიზაცია შესძლეს და ამით მსოფლიოს ტრადიციული

1 Всемирная конференция по правам человека: доклад регионального совещания для Азии в рамках всемирной конференции по правам человека. Банкок, 29.03-02.04, 1993 года (Document UN. A/CONF.157/ASRM/8; A/CONF.157/PC/59).

ფინანსური „მმართველები“ გვარიანად შეავიწროვეს.

ამიტომ გასაკვირი არ არის გაზრდილი პოპულარობა, ე.წ. **„პეკინის კონსენსუსისადმი“**.¹ ეს ახალი ტერმინი მოდერნიზაციის ჩინური მოდელია, სადაც წამყვანი როლი ეკუთვნის: ეკონომიკაში სახელმწიფოს, ეროვნულ სუვერენიტეტს კი, – „ვაშინგტონის კონსენსუსის“ პრინციპებთან მიმართებაში.

„პეკინის კონსენსუსის“ მოდელის განმსაზღვრელი მიმართულებები ორ ეტაპად ვითარდება:

პირველი ეტაპი:

1. ერთგულება ინოვაციებისა და ექსპერიმენტებისადმი – ყველა სიტუაციაში ერთადერთი გონივრული და მისაღები გადაწყვეტილება არ არსებობს;

2. ერთ სულ მოსახლეზე შემოსავლების, როგორც პროგრესისა და სიმდიდრის განაწილების მთავარი მაჩვენებლის, სტატუსის დაქვეითება.

მეორე ეტაპი:

3. ფინანსური დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვა.

ინკრიმენტალური ანუ რეფორმების თანდათანობით გაფართოება. სახელმწიფო კაპიტალიზმი და არა სოციალისტური დაგეგმვა ან თავისუფალი ბაზრის კაპიტალიზმი. ავტორიტარიზმი და არა დემოკრატია ან ავტოკრატია.

ჩინეთის ეკონომიკურ აღმასვლასთან მიმართებაში საყურადღებოა ძველი ჩინელი (ძვ.წ. VI ს.) სამხედრო სტრატეგისა და დიდი მოაზროვნის, ავტორი ტრაქტატისა „ომის ხელოვნება“, **სუნ ძინის** შეხედულება: **უმადლესი სრულყოფილება მდგომარეობს არა იმაში, რომ იბრძოლო და ყველა ბრძოლაში გაიმარჯვო, არამედ მტრის წინააღმდეგობა უბრძოლველად დასძლიო.**

ამერიკისგან განსხვავებით, რომელიც თავისი მიზნების მიღწევას იარაღის ძალით, სხვადასხვა წინასწარი პირობებითა და სანქციებით ცდილობს, ჩინეთი მსოფლიოზე გავლენას ისეთი საშუალებებით აძლიერებს, როგორიცაა ნაციონალური სუვერენიტეტის დაცვა, ეკონომიკური განვითარების საკუთარი მოდელის რეალიზაცია, წინაპი-

¹ მისი ავტორია ინგლისელი პოლიტიკური ექსპერტი, ჟურნალ „თაიმსის“ ყოფილი მთავარი რედაქტორი ჯოშუა რამო. მოტივი: ეკონომიკური განვითარების „ვაშინგტონის კონსენსუსის“ მოდელის ალტერნატივა. მიზნობრივი „მომხმარებლები“ – განვითარებადი ქვეყნები.

რობებსა და სანქციებზე უარის თქმა.

თავის დროზე ჩინეთის დიდმა რეფორმატორმა **დენ სიაპინმა** პეკინის საგარეო პოლიტიკის ფუძემდებლური პრინციპები მკაფიოდ და ლაკონურად ასე ჩამოაყალიბა: **„დაელოდე ჩრდილში“, „იმოქმედე შეუმჩნევლად“, „არასოდეს განაცხადო ლიდერობის პრეტენზია“.**

მიმდინარე ტენდენციები მოწმობენ, რომ გლობალიზაციის დამწყები პროცესები უკვე აღარ არის თანამედროვე კაცობრიობის ხვალინდელი დღის ერთადერთი გამგებელი. საკითხის არსია ევროატლანტიკური ზონის ნაციონალური ეკონომიკების (მათ შორის, იაპონიის ჩართვით) ძირითად პარამეტრებზე დაფუძნებული, ერთპოლარული მსოფლიო ეკონომიკური წესრიგის დასრულების ლეგიტიმაცია. შედეგად, მსოფლიო ეკონომიკა საბოლოოდ გადაიქცა პოლიცენტრულ სისტემად, რადგან ევროატლანტიკურ შემადგენელთან ერთად, ოიკუმენის არენაზე მკაფიოდ გამოჩნდა ძლიერი ეკონომიკური ცენტრი ჩინეთისა და „ახალი ინდუსტრიული ქვეყნების“ სახით.

როგორც ჩანს, გლობალიზაცია, როგორც დასავლეთის თავდაპირველი პროექტი, თანდათან იცვლის ვექტორს, დანიშნულებასა და მიზნებს. იგი თავისებურ ინვერსიას განიცდის, რადგან სწაფადმავალი აღმოსავლეთის დღევანდელ ინტერესებს უფრო კარგად პასუხობს. თუ წინათ დასავლეთი მხოლოდ უტევდა, თანამედროვე პირობებში დაცვით პოზიციას იკავებს.¹

მიუხედავად იმისა, რომ ოიკუმენის მთელ სივრცეში დასავლეთის კულტურული სტერეოტიპების ექსპანსია კვლავ გრძელდება, მათ სულ უფრო მეტად უჭირთ საკუთარი სულიერი და მორალურ-ეთიკური ფასეულობებისა და პრინციპების უპირატესობებში სხვა ხალხთა დარწმუნება.

აადრე ვარაუდობდნენ, რომ გლობალიზაცია ლიბერალიზმის, საბაზრო ეკონომიკისა და თავისუფალი ვაჭრობის პრინციპებისა და „ვაშინგტონის კონსენსუსის“ საფუძველზე გააერთიანებდა სამყაროს. მართლაც, ინფორმაციულმა ტექნოლოგიებმა და გლობალიზაციამ ხელი შეუწყო ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული კავშირების ინტენსიფიკაციას ხალხებს, ქვეყნებსა და რეგიონებს შორის, ასევე ინტეგრაციული პროცესების დაჩქარებას. შეუძლებელია

1 Гаджиев К. С. (2015). Об инверсии Вектора и функций глобализации. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №7, С. 21.

გვერდი აუაროთ იმ ფაქტსაც, რომ ცივილიზაციებს შორის არსებული ნაპრალები თანდათან შეივსო – დასავლეთი გახდა უფრო აღმოსავლური, ხოლო აღმოსავლეთი – უფრო დასავლური. დაირღვა ათასწლეულების განმავლობაში სახელმწიფოთა საფუძვლად მიჩნეული ტერიტორიულობის მკაცრი იმპერატივი.

ამ რეალიების გათვალისწინებით, ითვლებოდა, რომ გლობალიზაცია არსებითად შეამცირებდა ან საერთოდ გააქრობდა ნაციონალური სახელმწიფოების სუვერენიტეტს. მოხდებოდა ხალხთა დენაციონალიზაცია, რაც, ბუნებრივია, ნაციონალურ იდენტურობას წარსულის ნაშთად აქცევდა.

თუმცა გლობალიზაციამ აშკარად გვიჩვენა მეორე მხარეც – თანამედროვე სამყაროს ზრდადი დივერსიფიკაცია. ადგილი აქვს, ერთი მხრივ, გლობალიზაციის ეკონომიკური და ტექნოლოგიური, ხოლო მეორე მხრივ, პოლიტიკური რეალიების ვექტორთა დაუმთხვევლობას. სხვა სიტყვებით, ეკონომიკა, რომელიც არ ცნობს სახელმწიფო საზღვრებს, გლობალური გახდა, პოლიტიკური სფერო კი ამ პროცესს ვერ შეეგუა, რადგან თავის საწყისად იყენებს ეროვნულ სოცოკულტურულ და პოლიტიკურ ფასეულობებს. შედეგად, როგორც თანამედროვე მსოფლიოში აღიარებული პოლიტოლოგი **ჰენრი კისინჯერი** აღნიშნავს, საერთაშორისო წესრიგი პარადოქსის წინაშე აღმოჩნდა: მისი აყვავება გლობალიზაციის წარმატებაზეა დამოკიდებული, გლობალიზაციის პროცესი კი, ხშირად, ისეთ პოლიტიკურ რეაქციებს ბადებს, რომლებიც მის საწინააღმდეგო მისწრაფებებზეა ორიენტირებული.¹

ამ აზრით, გლობალიზაცია დღევანდელი სამყაროს დეკონსტრუქციისა და ფრაგმენტაციის ფაქტორი გახდა. გლობალიზაციამ და პოლიტიკურმა დემოკრატიამ საერთაშორისო სტაბილურობის ნაცვლად, კონფლიქტების, არეულობებისა და ომების ფართომასშტაბიანი ესკალაცია გამოიწვია.

გლობალიზაციასთან ერთად, გააქტიურდა საპირისპირო ტენდენციაც – მრავალეროვნულ სახელმწიფოთა ნგრევა, მათი ფრაგმენტაცია და ახალი ნაციონალური სახელმწიფოების წარმოშობა (მაგ., საბჭოთა კავშირის, ჩეხოსლოვაკიისა და იუგოსლავიის დაშლა). ბოლო

1 Henry Kissinger on the Assemble of a New World Order. The Wall Street Journal, 29.08.2014. Available at: [<http://www.wsj.com/articles/henry-kissinger-on-the-assemble-of-a-new-world-order-1409328075>]

პერიოდში საყურადღებო ცვლილებები ხდება ევროკავშირის სივრცეშიც (მოტლანდიის, კატალონიის, ბასკეთისა და ფლამანდიის საკითხი). „აჩრდილი დადის ევროპაში“, აჩრდილი ნაციონალიზმისა და სეპარატიზმისა. ძალას იკრებს ანტისემიტური და ანტიინტეგრაციული ტენდენციები და პროცესები.

რა თქმა უნდა, გლობალიზაცია არ უნდა წარმოვიდგინოთ როგორც თანამედროვე სამყაროს ტრადიციული შემადგენლების სრული რღვევა, ნაციონალური ენების, კულტურების, სარწმუნოებებისა და სხვათა ელიმინაცია (განდევნა). ამ თეზისის რეალობას ამტკიცებს ის ფაქტიც, რომ გლობალიზაციის განუყოფელი ნაწილი გახდა ფრაგმენტაცია, ტრადიციულ და ახლადწარმოშობილ ისეთ ფენომენტთა აღორძინება, როგორიცაა ფუნდამენტალიზმი¹, ტრაიბალიზმი², რადიკალური ნაციონალიზმი და სხვ.

გლობალიზაცია და „ტერიტორიზაცია“ ურთიერთდაკავშირებულია, ერთიანი პროცესის ორი სხვადასხვა მხარეა. ამიტომ უფრო გონივრულად მიგვაჩნია „გლოკალიზაციის“ ტერმინის გავრცელება, რომელიც, შინაარსობრივად, ერთიან სისტემაში გლობალიზაციისა და ლოკალიზაციის გამაერთიანებელია.

სამყაროში უცვლელი არაფერია, მუდმივი ცვალებადობის გარდა. უცვლელობის, მარადიულობის განცდა დამლუპველია. ასე დაემართა თვით ძველი რომის იმპერიას, რომელიც „ნარცისიზმის“ თავისებური სინდრომით დაავადდა, რადგან თავის მოქალაქეებს გამუდმებით ჩააგონებდა მის მარადისობას, მსოფლიოზე ბატონობას. მიუხედავად იმისა, რომ იმ დროს იმპერიის მიღმა არსებობდა ჩინეთისა და ინდოეთის დიდი ცივილიზაციები. სამყაროზე საუბრისას რომაელებს მხედველობაში ჰქონდათ მხოლოდ Orbis terrarum, ანუ ხმელთაშუა ზღვის მსოფლიო, – იმპერიის მიერ დაპყრობილი ტერიტორიები და ხალხები. პარადოქსია, მაგრამ ფაქტია, რომ რომის იმპერიის დაკნინების პერიოდში იმპერატორად კურთხევისას გავრცელდა ეპითეტი „თქვენო მარადისობავ“. სწორედ მაშინ უწოდეს რომს „მარადიული ქალაქი“,

1 რელიგიური პოზიცია, რომელიც მოცემული რელიგიის ბაზისური მცნებების უპირობო მხარდაჭერას მოითხოვს და მათ პირდაპირ რეალიზაციას ისახავს მიზნად.

2 კუთხურობის გამოვლენა სახელმწიფოებრივ დონეზე, როცა საკუთარი კუთხის (რეგიონის) წარმომადგენლებს სხვებთან შედარებით უპირატესობა ენიჭებათ.

რაშიც, დღევანდელი გადასახედიდან, იმპერიის მესვეურთა უცნაური ჰალუცინაციები უფრო იკვეთება.

თუ ისტორიის ანალოგს მოვიშველიებთ, რაციონალური მარცვალია ფრანგი ფილოსოფოსის **პოლ ვალერიის** შეხედულებაში, რომელიც ამბობდა, რომ დასავლეთ ევროპა უდიდესი ევრაზიული კონტინენტის მხოლოდ უკიდურესი ნაწილია. მთელი ევროატლანტიკური რეგიონი აშშ-თან ერთად, რომელიც მსოფლიო თანამეგობრობის სახელით გამოდის, დედამიწის მოსახლეობის მხოლოდ 1/7-ია, რაც მარტო ჩინეთზე გაცილებით ნაკლებია.

როგორც ვხედავთ, თანამედროვე სამყაროში ძალთა ბალანსი და მასთან ერთად, განვითარების ვექტორი რეალურად იცვლება. თუმცა ვერავითარი მოქმედება, რომელიც მომავალ ათწლეულებში გლობალიზაციის სანინააღმდეგოდ იქნება მიმართული, ამ პროცესს უკან ვერ დააბრუნებს. გლობალური მასშტაბით კარჩაკეტილობა, იზოლირება გამორიცხულია. მაგრამ ამ გარდაუვალ და შეუქცევად პროცესში აზია (განსაკუთრებით მისი სამხრეთ-აღმოსავლეთი ნაწილი, ასევე ჩინეთი და კორეის რესპუბლიკა) მსოფლიო ეკონომიკის მთავარი მამოძრავებელი ძალა გახდება.

გლობალიზაცია მსოფლიო ბაზრების ინტეგრაციული პროცესია. მისი ინსტრუმენტებია როგორც ტექნოლოგიური ინოვაციები, რომლებიც სატრანსპორტო და კომუნიკაციურ ხარჯებს ამცირებს, ასევე პოლიტიკური გადაწყვეტილებებიც, რომლებიც ხელს უწყობს ვაჭრობის ლიბერალიზაციას, განსაზღვრავს მიმზიდველ ინვესტიციურ კლიმატს, ამარტივებს მიგრაციულ პროცესებს. უფრო მარტივად თუ ვიტყვით, გლობალიზაცია არის ბაზრების გაფართოება ნაციონალური სახელმწიფო საზღვრებს მიღმა.

მაგრამ გლობალიზაცია ეხება არა მარტო ეკონომიკურ პროცესებს. იმავდროულად, იგი „სახელმწიფო საზღვრებისა“ და „გეოგრაფიული მანძილის“ მნიშვნელობის შემცირებასაც ნიშნავს. შედეგად, ისინი ვეღარ ზღუდავენ არა მარტო ადამიანების, საქონლის, კაპიტალისა და ტექნოლოგიების, არამედ იდეისა და კულტურის სულიერი ფასეულობების მობილობას.

ეკონომიკური თვალსაზრისით, მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, გლობალიზაცია მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი მძლავრი ტენდენცია გახდა. თუმცა, იგი არაა უპრეცედენტო. 1870-

1914 წლებში საერთაშორისო ვაჭრობა საკმაოდ თავისუფალი იყო. ტრანსპორტისა და კომუნიკაციის განვითარებამ ხელი შეუწყო XX საუკუნემდე მიმდინარე გლობალიზაციას. საკმარისია გავიხსენოთ რკინიგზები, ორთქლის ძრავები, ტელეგრაფი, რადიო და ა.შ. გლობალიზაციის იმ „ოქროს დროს“ მობილობა, მათ შორის ადამიანების მიგრაცია, უფრო ნაკლებად იყო შეზღუდული, ვიდრე დღეს. პირველი მსოფლიო ომის შედეგად მოქმედი გლობალური სისტემა ძლიერ მოიშალა: საერთაშორისო ბაზრების მუშაობის მექანიზმი დაირღვა, ტექნიკური პროგრესი შეფერხდა და ინოვაციების განვითარება შეჩერდა.

ეს პროცესი 1945 წლამდე გაგრძელდა. არასტაბილურობამ და ეკონომიკურმა დაქვეითებამ ჰიპერინფლაცია, დიდი დეპრესია და ოქროს სტანდარტის ეპოქის დასასრული გამოიწვია. მსოფლიო ეკონომიკა 1945 წლისთვის უფრო ფრაგმენტული აღმოჩნდა, ვიდრე 1914 წლამდე იყო. 1945 წელს საერთაშორისო ვაჭრობის მოცულობა, 1913 წლის დონესთან შედარებით, 40%-ით შემცირდა, ხოლო მსოფლიო მშპ-ში უცხოური აქტივების წილი 1914 წლის 17%-დან, 1945 წელს 5%-მდე დაეცა. ამ მაჩვენებლის 1914 წლის დონესთან დაბრუნება მსოფლიო ეკონომიკამ 1980 წელს, ხოლო მშპ-ში საქონლის გლობალური ექსპორტის მოცულობის წილით – 1970 წელს შეძლო.

და მხოლოდ 1990 წლის შემდეგ ურთიერთვაჭრობა მნიშვნელოვნად დაჩქარდა. 1990 წლის დასაწყისიდან მსოფლიო ექსპორტის მოცულობა 3-ჯერ გაიზარდა და მსოფლიო მშპ-ის ზრდის ტემპს მნიშვნელოვნად გადააჭარბა. ასეთი შედეგი რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა: აზიის ქვეყნებში აქტიურმა ინდუსტრიალიზაციამ, ვაჭრობის ლიბერალიზაციამ, განვითარებად ბაზრებს შორის („სამხრეთი-სამხრეთი“) ვაჭრობის გაფართოებამ და სხვ.

აღნიშნულთან ერთად, პოლიტიკურ არენაზეც მნიშვნელოვანი ცვლილებები მოხდა: დაინგრა კომუნიზმის იდეოლოგია, შრომის ნაყოფიერების ზრდაში აშშ-მა განვითარების პიკს მიუხლოვდა, ტექნოლოგიური რევოლუცია ძალიან გააქტიურდა.

ნიშნავს თუ არა ყოველივე, რომ გლობალიზაციამ თავისი განვითარების აპოგეას მიაღწია?

რა თქმა უნდა, არა.

გლობალური ინტეგრაციის მრავალი მაჩვენებელი დღეს საკმაოდ დაბალ დონეზეა. მაგ., პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები მთლიანი

ინვესტიციების მხოლოდ 10%-ია, ეროვნული ქვეყნის ფარგლებს გარეთ სტუდენტთა 2% სწავლობს, ადამიანების მხოლოდ 3% ცხოვრობს საზღვარგარეთ. ემიგრაციის დღევანდელი დონე გაცილებით მცირეა ასი წლის დონესთან შედარებით.

და ეს ნახევრად გლობალური სამყარო, რაც უკანასკნელ ათწლეულებში ჩამოყალიბდა, 2008-2009 წლების მსოფლიო ეკონომიკურმა კრიზისმა საგრძნობლად დააზარალა: შეამცირა საერთაშორისო ვაჭრობისა და კაპიტალის მოძრაობის მოცულობა. სიტუაციის გამოცოცხლება მხოლოდ 2010 წლიდან დაიწყო.

სხვადასხვა პროგნოზებით, გლობალური მშპ-ის მოცულობის საშუალო წლიური ზრდის ტემპი 3,5%-ის ფარგლებში იქნება, ხოლო ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით, – 3%.

მომავალ ათწლეულებში (ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით მშპ-ის მოცულობის მიხედვით) ყველაზე სწრაფად ზრდადი რეგიონი განვითარებადი აზია გახდება, შემდეგ – შავი აფრიკა, ახლო აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთი აფრიკა. ლათინური ამერიკა და აღმოსავლეთ ევროპა სხვა განვითარებად ქვეყნებს რამდენადმე ჩამორჩება, ხოლო ამჟამინდელი მდიდარი რეგიონების ზრდის ტემპი მნიშვნელოვნად შენელებულია.¹

განსაკუთრებით დიდი ძვრებია მოსალოდნელი აზიის განვითარებად ქვეყნებში (იხ. ცხრილი 1).

მიმდინარე საუკუნე აზიის საუკუნე იქნება. თუ 1950 წელს განვითარებული სამყაროს წილი გლობალურ მშპ-ში 60% იყო, 1990 წლისთვის მისი დონე, მცირედ, მხოლოდ 5%-ით შემცირდა. თუმცა, უკანასკნელ ორ ათწლეულში განვითარებადი ბაზრები მკვეთრად განვითარდა და 2010 წლისთვის აზიის რეგიონის ქვეყნების წილი მსოფლიო მშპ-ში 28%-მდე გაიზარდა (1970 წელს იყო 9%, 1990 წელს კი, – 14%).

ეკონომიკური ძლიერების გადანაწილების თვალსაზრისით, მომავალ ათწლეულებში ეს ტენდენცია კიდევ უფრო გააქტიურდება და გლობალური მშპ-ის მნიშვნელოვან ცვლილებებს გამოიწვევს. აშშ-ისა და დასავლეთ ევროპის წილი მსოფლიო მშპ-ში 2010 წლის 40%-დან 2050 წელს 21%-მდე შემცირდება, მაშინ, როცა განვითარებადი აზიისა, – თითქმის, გაორმაგდება (იხ. ცხრილი 2). განსაკუთრებით გაძლიერდება ჩინეთი, რომლის წილი 2010 წლის 13,6%-იდან 2050 წელს 20%-მდე გაიზრდება.

1 Мир в 2050 году. (2012). Под ред. Дэниела Франклина и Джона Эндрюса. ЭКСМО, М., С. 144.

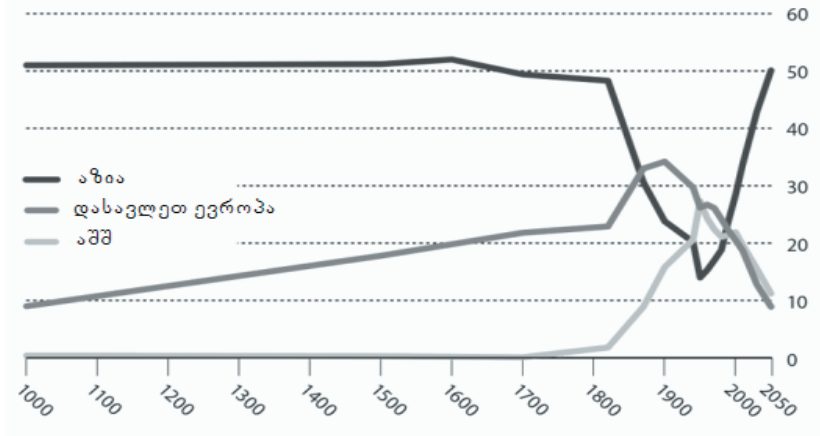
ცხრილი 1. განსხვავება განვითარების ტემპებში, %¹

რეგიონები	მშპ			მშპ ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით		
	2011-2030	2031-2050	2011-2050	2011-2030	2031-2050	2011-2050
მსოფლიო	3,7	3,8	3,7	3,2	3,4	3,3
მდიდარი ქვეყნები						
ჩრდილოეთი ამერიკა	2,5	2,1	2,3	2,0	1,8	1,9
იაპონია	1,0	0,9	0,9	1,1	1,2	1,1
დასავლეთი ევროპა	1,8	1,9	1,8	1,7	1,9	1,8
განვითარებადი ქვეყნები						
აზიის განვითარებადი ქვეყნები	5,5	4,8	5,2	5,0	4,5	4,7
ახლო აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთი აფრიკა	4,7	4,7	4,7	3,9	4,0	3,9
აღმოსავლეთი ევროპა	3,3	3,1	3,2	3,3	3,2	3,2
ლათინური ამერიკა	3,6	3,7	3,7	3,1	3,4	3,3
აფრიკის ქვეყნები საშუალო საშუალო	5,5	5,5	5,5	4,3	4,5	4,4

¹ Economist intelligence unit.

ცხრილი 2. ნახევრადაზიური სამყარო
(წილი მსოფლიო მშპ-ში, %)¹

რეგიონები	2010	2030	2050
აზიის განვითარებადი ქვეყნები	27,9	39,5	48,1
ჩრდილოეთი ამერიკა	21,5	16,9	12,3
დასავლეთი ევროპა	18,7	12,8	8,9
ლათინური ამერიკა	8,7	8,5	8,5
ახლო აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთი აფრიკა	4,8	5,8	6,9
აღმოსავლეთი ევროპა	7,0	6,5	5,6
აფრიკის ქვეყნები საპარას სამხრეთით	2,6	3,6	5,1
იაპონია	5,8	3,4	1,9

ნახ. 1. აზიის რეგიონის ახალი აღზევება
(წილი მსოფლიო მშპ-ში, %)²

¹ იქვე.

² Мир в 2050 году. (2012). Под ред. Дэниела Франклина и Джона Эндрюса. ЭКСМО, М., С. 148.

2. მთვლემარე გიგანტი „ილვიძებს“

არსებობს ლეგენდა, თითქოს საფრანგეთის იმპერატორს, **ნაპოლეონ ბონაპარტს**, ჩინეთის შესახებ უთქვამს: **„იქ წევს გიგანტი. დაე იძინოს! როცა გაიღვიძებს, მსოფლიოს შეაზანზარებს“.**

ჩინეთი უკვე „ილვიძებს“, ანუ სწრაფად ვითარდება და თანამედროვე პოლიცენტრული მსოფლიო წესრიგის ერთ-ერთი მძლავრი პილარი ხდება.

ისტორიული პერსპექტივის თვალსაზრისით, ჩინეთის, როგორც განვითარებადი და მსოფლიოს ერთ-ერთი უმსხვილესი ეკონომიკის, სტატუსში ახალი არაფერია. თითქმის XIX საუკუნემდე ჩინეთის ეკონომიკა მსოფლიოში უმსხვილესად ითვლებოდა. მისი სამრეწველო წარმოების მოცულობა მსოფლიო პარამეტრის 20-30% იყო. სწორედ ჩინეთი, ინდოეთთან ერთად, ორი ათასწლეულის განმავლობაში მსოფლიო ეკონომიკაში მკაფიოდ დომინირებდა. 2050 წლისთვის მათ (მხედველობაშია ჩინეთი და ინდოეთი) შეეძლება წინანდელი მოწინავე პოზიციების დაბრუნება. თუ წარმოდგენილი პროგნოზი ნაწილობრივ მაინც გამართლდება, მიმდინარე ასწლეულის შუალედში მსოფლიო სამრეწველო პროდუქციის ნახევრის მწარმოებელი განვითარებადი აზიის რეგიონი იქნება.¹

ამ მოსაზრებას მრავალი ფაქტორი აძლიერებს. კერძოდ, უკანასკნელ წლებში ჩინეთის ეკონომიკის საშუალო წლიური ზრდის ტემპი 8-10% იყო, საგარეო სავაჭრო ბრუნვის მოცულობის კი, – 12-15%. ქვეყანაში უდიდესი უცხოური კაპიტალია დაბანდებული, რომლის ოდენობამ მხოლოდ 2014 წელს 129, ხოლო ჰონკონგთან ერთად, – 232 მილიარდი დოლარი შეადგინა.²

ჩინეთს გააჩნია მსოფლიოში ყველაზე დიდი რაოდენობის, დაახლოებით, 4 ტრილიონი დოლარის ოქრო-სავალუტო რეზერვები. სწორედ ამიტომ გახდა ჩინეთი მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთი წამყვანი ძალა. მაგრამ, ამასთან ერთად, ჩინეთის ეკონომიკის საშუალო შეფარდებითი მაჩვენებელი ჯერ კიდევ ძალიან შორსაა განვითარებული ქვეყნების დონიდან: ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით, 2015 წლის მსოფლიო რეიტინგის ნუსხაში ქვეყნის მშპ-ის მოცულობას მხოლოდ 74-ე პოზიცია უკავია და 8 280 დოლარს შეადგენს, რაც აშშ-ის, იაპონიისა და ევროკავშირის დონის, შესაბამისად, 14,8, 25,5 და 25,9%-

¹ იქვე.

² Доклад о мировых инвестициях 2015. ЮНКТАД. 2015 год. С.4.

ია. მნიშვნელოვანია შემოსავლების უთანაბრობა ქვეყნის ცალკეულ პროვინციებს, ქალაქებსა და სოფლებს შორის, დარღვეულია ეკოლოგიური დისბალანსი, მაღალია კორუფციის დონე, ნაკლებად მტკიცეა იუანის კურსიც.¹

ჩინეთის ეკონომიკის განვითარების ძირითადი ფაქტორებია: დიდი ბუნებრივი და ადამიანისუფლი რესურსები, კაპიტალი, ტექნოლოგია, დარგობრივი და ინსტიტუციური სტრუქტურა.

ჩინეთი უკვე დაადგა განვითარების ახალ, პროგრესულ გზას – „**მსოფლიო ფაბრიკიდან**“, „**მსოფლიო ლაბორატორიისაკენ**“, ანუ ეკონომიკის ინოვაციურ განვითარებას.²

ჩინეთის კრეატიული (შემოქმედებითი) ინდუსტრიის პროდუქციის წილი მსოფლიო ექსპორტში ყველაზე მაღალია და 31,91%-ს შეადგენს და ამ მაჩვენებლით მნიშვნელოვნად უსწრებს აშშ-ს (7,99%), გერმანიას (6,06%), ინდოეთს (5,46%), დიდ ბრიტანეთს (4,87%), საფრანგეთსა (4,17%) და შვეიცარიას (2,76%).³

დღეს ჩინეთის უმაღლესი სასწავლებლები 4-ჯერ მეტ ინჟინრებს ამზადებენ, ვიდრე აშშ-ის უნივერსიტეტები.⁴

ქვეყნის ეკონომიკის მკვლევარი, ჩინელი მეცნიერი **ლინ იფუ** თავის მონოგრაფიაში⁵ განსაკუთრებით გამოჰყოფს ტექნოლოგიას. სწორედ ტექნიკურ პროგრესსა და ახალ ტექნოლოგიებს ძალუძს მაღალი უკუგებით კაპიტალის დაგროვება, ინდუსტრიის მოდერნიზაცია. დაწევადი განვითარებისთვის მეტად მნიშვნელოვანია განვითარებული ქვეყნებიდან ტექნოლოგიების იმპორტი – მიიჩნევენ იგი.

საინტერესოა, რამ გამოიწვია ჩინეთის ეკონომიკის, რომელიც ასწლეულების განმავლობაში მსოფლიოში დომინირებულ როლს ას-

1 Потапов М. А. (2015). Использование сравнительных преимуществ и частный сектор в экономике Китая. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №4, С. 118.

2 Андреева Е.Л., Ратнер А.В. (2015). Потенциал БРИКС и ШОС. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №4, С. 114.

3 Лавриненко А.С. (2015). Государственная поддержка творческих индустрий в Москве. Ж., «Креативная экономика», Т. 9(8), С. 936//Global databank on world trade in creative product//UNCNADstat website.

4 Китай: особенности противодействия глобальному кризису. (2009). Бюллетень иностранной коммерческой информации. М., №100, С. 2-3.

5 Йифу Лин Джастин. (2013). Демистификация китайской экономики. Пер. с англ. М., 235 С.

რულებდა, წინა საუკუნეებში შემცირება?

ლინ იფუს აზრით, XVIII საუკუნიდან ჩინეთის ეკონომიკის თანდათანობითი დაქვეითება რამდენიმე ფაქტორმა განაპირობა:

პირველი, XIX საუკუნეში მსოფლიოში მიმდინარე სამრეწველო რევოლუციის კვალდაკვალ ქვეყანაში სამეცნიერო რევოლუცია არ მოხდა, ჩინეთის ეკონომიკა ძველი მიდგომით, ე.წ. პრაქტიკული გამოცდილებით იმართებოდა და არა თანამედროვე, უფრო პროგრესული სამეცნიერო-ექსპერიმენტული მეთოდით;

მეორე, XX საუკუნის შუა ნახევრიდან აგრარულ ჩინეთში გეგმური განვითარების საბჭოური მოდელი დომინირებდა, რამაც ქვეყნის ეკონომიკა ღირსეულად ვერ განავითარა. მართალია სამეცნიერო-ტექნიკურ დონეზე შეიქმნა მრეწველობის საბაზო დარგები, კოსმოსში გაუშვეს ხელოვნური თანამგზავრი, გამოსცადეს ატომური ბომბიც, მაგრამ გასული საუკუნის 70-ანი წლების ბოლომდე ცხოვრების დონე კვლავ ძალიან დაბალი რჩებოდა.¹

სწორედ ამ პერიოდიდან დაიწყო ქვეყანაში დიდი სოციალურ-ეკონომიკური რეფორმები, რომლის იდეოლოგი და სულისჩამდგმელი იყო ჩინეთის სახელმწიფო მოღვაწე **დენ სიაოპინი** (1904-1997). სწორედ მან შეიმუშავა ქვეყნის განვითარების ფუნდამენტური პრინციპი – „**სოციალიზმი ჩინური სპეციფიკით**“, დანერგა ახალი აზროვნება და ჩინეთის ეკონომიკა მსოფლიო ბაზრის მნიშვნელოვანი ნაწილი გახდა.

განხორციელებულმა რეფორმებმა, სახელდობრ, სახელწიფოს გეგმური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლამ, ჩინეთის მშპ-ის მოცულობა მნიშვნელოვნად გაზარდა, რაც, ძირითადად, კაპიტალისა და უცხოური ინვესტიციების ინტენსიური დაგროვებით და არა უდიდესი რაოდენობის ადგილობრივი ადამიანისეული რესურსების ეფექტური გამოყენებით მოხდა.²

ცნობილი ამერიკელი მეცნიერი, ჩინეთის მცოდნე **ნიკოლას ლარდი** მიიჩნევს, რომ 1978 წლიდან ქვეყნის ეკონომიკის სწრაფ განვითარებაში სახელმწიფოს დომინირებული როლი თანდათან შემცირდა და, მათ ნაცვლად, კერძო საწარმოების საქმიანობა გააქტიურდა, რამაც

1 Потапов М. А. (2015). Использование сравнительных преимуществ и частный сектор в экономике Китая. Ж., Мировая экономика и международные отношения. №4, С. 118.

2 Лапердина В. В. (2011). Экономический рост КНР. Изменение модели развития (1993-2009 гг.). М., Институт экономики РАН, С. 222.

ჩინეთის სწრაფი ეკონომიკური განვითარება განაპირობა.¹

1978-2011 წლებში სახელმწიფო კომპანიების წილმა მრეწველობაში 78%-დან 26%-მდე დაიკლო. ინდუსტრიის სფეროში მხოლოდ 6 დარგი დარჩა (თამბაქოს მრეწველობა, ელექტროენერგეტიკა და თბომომარაგება, ნავთობისა და გაზის მრეწველობა, წყალმომარაგება, ნავთობგადამუშავება, ქვანახშირისა და ატომის მრეწველობა). დღეს ამ დარგებში სახელმწიფოს წილი 50%-ზე მეტია.

სახელმწიფო დომინირებს მომსახურების ისეთ სფეროებში, როგორიცაა ბანკები და ფინანსები, დაზღვევა, აქტივების მართვა, ფასიანი ქაღალდები, ტელეკომუნიკაცია, საავიაციო, სარკინიგზო და საზღვაო გადაზიდვები. სახელმწიფო მთლიანად აკონტროლებს სოციალურ სექტორს: განათლებას, ჯანდაცვასა და სოციალურ უზრუნველყოფას. ეკონომიკური განვითარების მთავარი წყარო ბაზარი გახდა.²

საყურადღებოა ის ფაქტიც, რომ დღემდე არსებულ მსოფლიო ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისის პირობებში, ჩინეთის ეკონომიკა, რომელიც სახელმწიფოს მიერ საბაზრო რეგულირების პრინციპებით იმართება, იზრდება და ვითარდება. იმ ქვეყნებში კი, სადაც **აღამ სმითის** „უზილავი ხელისა“ და დასავლეთის „ვაშინგტონის კონსენსუსის“ იდეოლოგია დომინირებს, ნაციონალური ეკონომიკები ღრმა პერტურბაციაში (მოშლა, არევ-დარევა) არიან და სერიოზულ კატაკლიზმებს განიცდიან.

განხილულ კონტექსტში აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ჩინეთისა და „აზიის ვეფხვების“ ეკონომიკური აღორძინება ეროვნული ეკონომიკების აქტიურად მხარდამჭერი ავტორიტარული მმართველობის პირობებში მოხდა. ჩინეთში ტრანსფორმაციის პროცესს დღესაც სახელმწიფო მეთაურობს და არა კერძო სექტორი. ჩინურ საბანკო სისტემაში „ლომის წილი“ სახელმწიფო ბანკებს აქვს და ქვეყნის ეკო-

1 კერძო სექტორი დომინირებს გადამამუშავებელ მრეწველობაში, ვაჭრობაში, უძრავ ქონებაში, ექსპორტში, სამუშაო ადგილების შექმნაში, შიდა მოხმარებაში. შეიცვალა ექსპორტის სანარმოო სტრუქტურა: გადამამუშავებისა და აწყობის წილი შემცირდა, ხოლო დამატებითი ღირებულებისა – გაიზარდა. კერძო სექტორი გააქტიურდა კაპიტალის გატანაშიც (აქტივების შეძენა უცხოეთში). ჩინური კერძო კაპიტალის აკუმულირების ძირითადი მიმართულებებია აშშ (40%) და ევროპა (30%).

2 Lard Nicholas. (2014). *Markets Over Mao. The Rise of Private Business in China*. Washington, II, p. 2.

ნომიკაში კაპიტალი მოძრაობს არა ბრმა „უხილავი ხელით“, არამედ, ეროვნული ინტერესებიდან და სტრატეგიიდან გამომდინარე, სახელმწიფოს მიერ.

„მესამე სამყაროს“ (ექსსოციალისტური ქვეყნები) უმრავლესობისგან განსხვავებით, ჩინეთის წარმატებები განვითარების ექსპორტზე ორიენტირებულმა მოდელმა განაპირობა. აღნიშნულს ხელი შეუწყო იმპორტჩანაცვლებითმა ბაზამ, ქვეყნის შედარებითი უპირატესობის დეტალურმა ანალიზმა, ფინანსური რესურსების მობილიზაციამ, ექსპორტის ხელშეწყობის პროგრამამ, სასურველი საინვესტიციო კლიმატის შექმნამ, სამეცნიერო-კვლევითი და კვალიფიციური კადრების მომზადების სფეროში გრძელვადიანმა ღონისძიებებმა, სასურსათო უსაფრთხოებისა და სოციალურ-პოლიტიკური სტაბილურობის უზრუნველყოფის გონივრულმა პოლიტიკამ.¹

ჩინეთის ეკონომიკური განვითარების დაწვადი სტრატეგია სრულიად ბუნებრივია, რადგან ქვეყანა ცდილობს დასძლიოს არსებული ეკონომიკური ჩამორჩენილობა, შეამციროს განვითარებულ ქვეყნებთან გარღვევა, აამაღლოს ხალხის ცხოვრების დონე და ხარისხი.

სწორედ ამიტომ ჩინეთის თანამედროვე ეკონომიკა და საგარეო პოლიტიკა ღრმა ევოლუციას განიცდის. მისი ფუნდამენტური საფუძვლები ე.წ. ჩინურ დავოსში – **ბოაოს ფორუმზე**² განმტკიცდა. აქვე ჩამოყალიბდა მთავარი თეზისიც – **„მომავალ ათწლეულში გლობალური ეკონომიკის განვითარებაზე აქტიური ზემოქმედება“**.

ეტაპური განვითარების თვალსაზრისით, 2015 წლის ბოაოს აზიური ეკონომიკური ფორუმი მეტად მნიშვნელოვანი იყო: დაისახა ჩინეთის საგარეო და საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის ახალი პრიორიტეტე-

1 Потапов М. А. (2015). Использование сравнительных преимуществ и частный сектор в экономике Китая. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №4, С. 120.

2 ქალაქ-პორტი სამხრეთ ჩინეთში, კუნძულ ხაინანზე. ჩინეთის ინიციატივით 2001 წელს დაფუძნდა ბოაოს აზიური ფორუმი, რომლის ყოველწლიურ კონფერენციებში მონაწილეობს არანაკლებ 10 სახელმწიფოსა და 300-მდე გამოჩენილი პოლიტიკოსი და ეკონომისტი, ასევე უმსხვილესი საერთაშორისო და ნაციონალური კომპანიების ტოპ-მენეჯერები. ფორუმთან მუდმივად ფუნქციონირებს კვლევითი ინსტიტუტი. ფორუმი აზიის განვითარებისთვის საჯარო სივრცე და სადისკუსიო მოედანია: განიხილება მსოფლიო ეკონომიკისა და გლობალური პოლიტიკის განვითარების პრობლემاتيკა.

ბი, რომლის რეალიზაციაში განსაკუთრებით გამოიკვეთა „გონებრივი ძალის“ ფაქტორი.

ახალი საგარეო პოლიტიკური დოქტრინის მიზანია მსოფლიო ლიდერად ჩინეთის გადაქცევა.

ქვეყნის მთავარი საერთაშორისო სტრატეგია ხდება მისი დიდი ამბიციური გეგმები – მომავალ ათწლეულში გლობალური ეკონომიკის განვითარებაზე აქტიური ზემოქმედება, რომელიც განხორციელდება რამდენიმე მიმართულებით:¹

პირველი – ეკონომიკური განვითარების მსოფლიო სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის რესტრუქტურისაცია,² რომლის რეალიზაციაში აქტიურ მონაწილეობს აბრეშუმის გზის ახალი სტრატეგია, ანუ სხვა წაკითხვით – „ერთი გზა, ერთი სარტყელი“, რითაც ჩინეთის მნიშვნელოვანი სტრატეგიული კონკურენტული უპირატესობა ანუ „ინფრასტრუქტურული ექსპანსია“ იკვეთება. ამ კონტექსტში შეიჩა ფორუმის მთავარი სლოგანიც – „აზიის ახალი მომავალი – ნაბიჯი საზოგადოების საერთო ბედისაკენ“.³

ჩინეთის პრეზიდენტის სი ძინპინის ინიციატივა არა მარტო ქვეყნებს შორის ურთიერთობის ახალი ეტაპის დასაწყისია, არამედ სრულიად ახალი პერსპექტივაა რეგიონისა და მთლიანად ევრაზიული კონტინენტისთვის. ამ პროექტის განსახორციელებლად საჭიროა ინფრასტრუქტურისა და სატრანსპორტო მარშრუტების ძირეული მოდერნიზაცია და საზღვრის გადაკვეთის პროცედურების მნიშვნელოვანი გამარტივება.

ჩინეთმა წამოაყენა ეკონომიკური განვითარების ახალი პროექტი ე.წ. „ახალი ნორმები“, რომელიც ითვალისწინებს გეგმური ეკონომიკური მაჩვენებლების ზრდის ტემპების შენელებას (დაახლოებით, 5-6%-მდე) და ეკოლოგიურად სუფთა ინოვაციურ ტექნოლოგიებზე გადასვლას. თუმცა, მშპ-ის უდიდესი ფაქტობრივი მოცულობის პირობებში (10 ტრილიონ დოლარზე მეტი 2014 წელს, რაც აშშ-ის მშპ-ის 60%-ია და იაპონიის მშპ-ზე 2-ჯერ მეტია), ზრდის შემცირებული ტემპებითაც კი, მისი აბსოლუტური ოდენობა მაინც კოლოსალურია.

1 Боаоский азиатский форум-2015. [<http://russian.people.com.cn/31857/311370/index.html>]

2 მნიშვნელოვანი ცვლილება, ახალი კონფიგურაცია.

3 Боаоский азиатский форум-2015. [<http://russian.people.com.cn/31857/311370/index.html>]

ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ჩინეთი გამოდის ინიციატორად უარი ვთქვათ მშპ-ის, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის მთავარ მაჩვენებელზე. სანაცვლოდ გვთავაზობს ახალ ინდიკატორებს: მოსახლეობის ცხოვრების დონის ხარისხობრივი ორიენტირები, ინოვაციების ათვისების დონე, „მწვანე და ცისფერი (სუფთა წყლის) ეკონომიკების“ განვითარება.

აბრეშუმის ახალი გზის პროექტის – „ერთი სარტყელი, ერთი გზა“ – მიზანია მონაწილე ქვეყნებს შორის „ინფრასტრუქტურული, საფინანსო და ტელეკომუნიკაციური ურთიერთკავშირის“ შექმნა, ასევე მათ ურთიერთობაში არსებული სავაჭრო ბარიერების დაძლევა.¹

აბრეშუმის გზის გეოგრაფიული მიმართულება, რომელიც უახლოეს მომავალში ჩინური დიპლომატიის რეგიონული პრიორიტეტი გახდება, რამდენიმე ვარიანტად განიხილება:

- ჩინეთი – ცენტრალური აზია, რუსეთი და ბალტიის ქვეყნები;
- ჩინეთი – ცენტრალური და დასავლეთ აზიის შემდეგ, სპარსეთის ყურისა და ხმელთაშუა ზღვის ქვეყნები;
- ჩინეთი – სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზია, სამხრეთი აზია და ინდოეთის ოკეანე;
- ჩინეთი – სამხრეთ ჩინეთის ზღვისა და ინდოეთის ოკეანეს შემდეგ, ევროპა;
- ჩინეთი – ავსტრალია და წყნარი ოკეანეს სამხრეთი ნაწილის ქვეყნები.

დაგეგმილია „აზიის, ევროპისა და აფრიკის ყველა სუბრეგიონის ერთიანი ინფრასტრუქტურული ქსელის შექმნა“. ასევე, რეგიონის ენერგეტიკული სტრუქტურების მჭიდრო ურთიერთკავშირის უზრუნველყოფა, ელექტროგადამცემის ერთიანი სატრანსპორტო ხაზის ფორმირება და რეგიონული ელექტროქსელების მოდერნიზაცია“.

2015 წლის მარტში საქართველო ჩაერთო ჩინეთთან „აბრეშუმის ახალი გზის – ეკონომიკური სარტყელის“ მშენებლობის პროექტში (გაფორმდა მემორანდუმში). ქართული ბიზნესი დაინტერესებულია ამ შეთანხმებით და პოტენციური თანამშრომლობით. საქართველო თავისი გეოგრაფიული მდებარეობით ევროპისა და ცენტრალური აზიის

¹ China Unveils Action Plan on Belt and Road Initiative. [http://news.xinhuanet.com/English/2015-03/28/c_134105372.htm]

დამაკავშირებელი დერეფანია, რის გამოც საუკეთესოდ გამოდგება ჩინური კომპანიებისთვის სავაჭრო, სატრანსპორტო და ლოჯისტიკის ჰაბად. ისტორიული აბრეშუმის გზის აღდგენასთან დაკავშირებით, საქართველო გეგმავს სამხრეთ კავკასიისა და ცენტრალური აზიის სატრანსპორტო დერეფნის მრავალმხრივი მართვის საბჭოს ჩამოყალიბებას, რათა ხელი შეუწყოს რეგიონული სატრანსპორტო მარშრუტის ეფექტურად მართვას.

შენდება საქართველოს, აზერბაიჯანისა და თურქეთის დამაკავშირებელი რკინიგზა, რომელიც პეკინიდან მომავალ სატვირთო მატარებლებს საშუალებას მისცემს ევროპაში, დაახლოებით, 20 დღეში ჩავიდნენ, რაც ფულისა და დროის რესურსს დიდად დაზოგავს.

გარდა ამისა, 2015 წლის ოქტომბერში საქართველომ უმასპინძლა „თბილისი-აბრეშუმის გზის ფორუმს“, სადაც დამყარდა საქმიანი კონტაქტები და გამოიკვეთა რეგიონული თანამშრომლობის განვითარების პერსპექტივები ტრანსპორტის, ენერგეტიკისა და ვაჭრობის სფეროებში. ქვეყნებმა დაასრულეს ტექნიკურ-ეკონომიკური კვლევა თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულების შესაძლო გაფორმებასთან დაკავშირებით. ჩინური კომპანიებისთვის ეს იქნება ახალი შესაძლებლობა სანარმოო კომპონენტების ჩვენს ქვეყანაში ექსპორტირებისთვის, რომელიც შემდეგ, სატარიფო და არასატარიფო ბარიერების გარეშე, გაიყიდება ევროპაში. 2014-15 წლებში ჩინეთი გახდა საქართველოს მესამე უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორი და ერთ-ერთი მსხვილი ინვესტორი. ჩინური ინვესტიციები ხორციელდება შავი ზღვის სანაპიროზე ღრმანწყლოვანი საზღვაო ნავსადგურის მშენებლობაში, ასევე ჰიდროენერგეტიკის, ტრანსპორტის, საფინანსო და სოფლის მეურნეობის სფეროებში. ერთ-ერთმა კერძო ჩინურმა მედია-კომპანიამ ჩინური სილამაზის კონკურსი საქართველოში ჩაატარა, რაც ხალხთა შორის კულტურული ურთიერთობების განმტკიცებას შეუწყობს ხელს.

საქართველოს საპარტნიორო ფონდმა „თბილისი აბრეშუმის გზის ფორუმი-2015“-ის ფარგლებში მემორანდუმი გააფორმა ჩინეთის შანხაის პროვინციასთან, რაც ითვალისწინებს ტრანსპორტის, ინფრასტრუქტურის, აგრობიზნესის, ტურიზმისა და სასტუმროების განვითარების მიმართულებით ორი ქვეყნის კომპანიებს შორის თანამშრომლობის დამყარებას.

მეორე – მსოფლიო სავალუტო-საფინანსო სისტემის ცვლილება და მასში ჩინეთის, როგორც მთავარი მსოფლიო მოთამაშის ჩართვა.

ამ მიზნის მისაღწევად, ჩინეთის ინიციატივით, 2015 წლის 29 ივნისს მსოფლიოს 57 ქვეყანამ დააფუძნა **ინფრასტრუქტურული ინვესტიციების აზიის ბანკი**¹ (ინგლ. Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB), რომელიც 2016 წლის 17 იანვარს გაიხსნა პეკინში. მისი სანესდებო კაპიტალი 150 მილიარდი დოლარია. ბანკის მსხვილი აქციონერებია: ჩინეთი, ინდოეთი, რუსეთი, კორეის რესპუბლიკა და გერმანია. აშშ და იაპონია ბანკის წევრები არ არიან, რადგან მიაჩნიათ, რომ ამით გლობალურ საფინანსო სისტემაში ახალი, არაკონტროლირებადი და მძლავრი საინვესტიციო ინსტიტუტი წარმოიშობა.

თავის მხრივ, ჩინეთი ცდილობს ახალი ბანკი მსოფლიოს წარმოუჩინოს, როგორც საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების (მსოფლიო ბანკი, საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, აზიის განვითარების ბანკი) არა კონკურენტი, არამედ მათი დამატება.

ჩინური ვალუტის გლობალური სტატუსის ასამაღლებლად, პეკინს განზრახული აქვს იუანის გაცვლითი კურსის ლიბერალიზაციის დაჩქარება. მიიჩნევენ, რომ მსოფლიო სარეზერვო ვალუტების „კალათაში“ (რომელშიც შედის დოლარი და ევრო) იუანის მოხვედრის შანსი საკმაოდ მაღალია.

მესამე – ინოვაციური ეკონომიკის მამოძრავებელ ძალად ჩამოყალიბების მცდელობა. ამ მიზნით ჩინეთმა ბოლოში ის პრიორიტეტული სფეროები წარმოაჩინა, რომლებშიც მზადაა ჯერ არა მონინავე, მაგრამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულოს და განვითარებად ბაზრებზე ისეთი პროდუქცია გაიტანოს, როგორიცაა:

- ❖ ახალი თაობის ინფორმაციული ტექნოლოგიები;
- ❖ სისტემა „ინტერნეტ“;
- ❖ ავიაკოსმოსური მოწყობილობები;
- ❖ საინჟინრო ოკეანოლოგია და მაღალტექნოლოგიური ხომალდები;
- ❖ მონინავე სარკინიგზო ტექნოლოგიები;

¹ 2015 წლის 12 აპრილს საქართველო გახდა ბანკის რეგიონული წევრი. „ახალი აზრეშუმის გზა – ეკონომიკური სარტყლის“ პროგრამაში საქართველოს მეტი ინტეგრაციით შესაძლებელია ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავება ისეთ სექტორებში, როგორიცაა ტრანსპორტი, კომუნიკაცია, ვაჭრობა და ტურიზმი.

❖ ენერგიის ეკონომია და ენერგიის ახალი წყაროებით მკვებავი სატრანსპორტო საშუალებები;

❖ ელექტრომონოპოლიზაციები;

❖ ახალი მასალები;

❖ ბიომედიცინა და მაღალტექნოლოგიური სამედიცინო მონოპოლიზაციები;

❖ სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა და მონოპოლიზაციები.

ბოლოს ფორუმზე ჩინეთმა აბრეშუმის ახალი გზის სტრატეგიის სარეალიზაციოდ ყურადღება გაამახვილა საერთაშორისო საინფორმაციო-ტექნოლოგიურ თანამშრომლობაზე. უპირველესად, საუბარია ტრანსსასაზღვრო ოპტიკურბოჭკოვან ხაზზე, თანამგზავრული კავშირის ოპტიმიზაციაზე და მათ საფუძველზე ინფორმაციის გაცვლის ფართო ტრანსრეგიონული სისტემის შექმნაზე.

იმავდროულად, ბოლოს ფორუმმა აჩვენა, რომ ჩინეთის გლობალური სტრატეგიული მიზნები ეკონომიკით არ იზღუდება. ჩინეთმა ფორუმის მონაწილეებს მოუწოდა დამუშავდეს „აზიაში უსაფრთხოების ახალი კონცეფცია“, რომლის პილარად მიჩნეული სამი იდეა რეგიონის სახელმწიფოთა უმრავლესობისთვის ძალიან მიმზიდველია:

1. აზიურ სახელმწიფოთა „საერთო ბედი“;

2. „ცივი ომის“ მენტალიზმისადმი სრული განდგომა;¹

3. „კომპარატივიზმი“² და „საყოველთაო უსაფრთხოება“.

და სწორედ აქ აშკარად ვლინდება ჩინეთის ოფიციალური სტრატეგიისა და „გონიერი და რბილი ძალების“ ფაქტორების ურთიერთგადაკვეთა.

ჩინეთში მსოფლიო დონის 50-100 „ტვინის ცენტრი“ იმიტომ იქმნება, რომ „ბრძნული“ აღმოსავლური რეცეპტით ჩამოყალიბდეს მსოფლიოს მომავალი მონეობა, ანუ მისი ინტელექტუალური და პოლიტიკური სივრცე ჯერ – აზიაში, შემდეგ – გლობალურ კონტექსტში.³

1 უარის თქმა მსოფლიო ლიდერობისა და მათ მოკავშირეთა დაპირისპირებისაგან.

2 ლათ. comparativus — შედარებითი. კვლევის მეთოდი, რომელიც საშუალებას იძლევა შედარების დახმარებით გამოვლინდეს საერთო და განსაკუთრებული ისტორიული მოვლენები, განვითარების საფეხურები და თავისებურებები. ფართოდ გამოიყენება მეცნიერების მრავალ დარგში.

3 Михеев В.В., Луконин С.А. (2015). Китай после БОАО-2015. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №8, С. 66.

მსოფლიო ლიდერობის ჩინური სტრატეგიის საბაზო წანამძღვრები ასეთია:

პირველი. ჩინეთი ობიექტურად აფასებს თავის ძალას და ჯერჯერობით არ თვლის თავს აშშ-ის ეკონომიკის თანაბრად. აღნიშნულიდან იკვეთება მისი სტრატეგიული ამოცანა – არა ერთპიროვნული ლიდერული უპირატესობა, არამედ მცდელობა მსოფლიო ეკონომიკასა და პოლიტიკაში დაიკაოს წონადი ადგილი – მინიმუმ აშშ-ის შემდეგ, იაპონიის გასწვრივ, მაქსიმუმ – აშშ-ის თანაბრად. თუმცა, პეკინს კარგად ესმის, რომ სამხედრო სფეროში უახლოეს პერსპექტივაში ეს შეუძლებელია;¹

მეორე. ჩინეთი თავის მიზნად არ ისახავს მსოფლიოს შესთავაზოს განვითარების საბაზრო ეკონომიკისაგან განსხვავებული მოდელი. საბჭოეთის მსგავსი კომუნისტური მიზნები და საზოგადოების კომუნისტური იდეოლოგია დიდი ხანია წარსულს ჩაბარდა;

მესამე. დემოკრატიული რეფორმების საკითხში ჩინეთი არ უარყოფს დემოკრატიის, როგორც ასეთის მნიშვნელობას, მაგრამ მიაჩნია, რომ ამ გზით თავისი ტემპებითა და კურსით იაროს. ამასთან, პეკინის აზრით, არც ერთი ქვეყანა არ არის ვალდებული კოპირებით გამოიყენოს განვითარების დასავლური მოდელი, რაც განვითარებადი ქვეყნებისთვის ძალიან მოსაწონია;

მეოთხე. ჩინეთი გლობალურ ინფრასტრუქტურას თავისი მომავალი ლიდერობისთვის ორი მიმართულებით აძლიერებს: პირველი, აშშ-ისგან განსხვავებით, ქვეყნის შიდაპოლიტიკური მოწყობის თემას შეგნებულად გვერდს უვლის; მეორე, ეკონომიკურ ექსპანსიას მნიშვნელოვნად აფართოებს:

- ინვესტიციებით მსოფლიო ეკონომიკურ ინფრასტრუქტურაში (ახალი აბრეშუმის გზა);

- მსოფლიო კორპორატიული ბიზნესის შერწყმითა და მთანთქმით;

- საზღვარგარეთ სახელმწიფო და კერძო ბიზნესის დაჩქარებული გადატანით.

საბოლოო ჯამში ჩინეთი მსოფლიო ინფრასტრუქტურაში ინვესტიციებითა და მძლავრი ადამიანისეული რესურსებით თავისი მთავარი უპირატესობის გლობალურ პოზიციონირებას მკვეთრად აძლიერებს.

¹ იქვე, გვ. 67.

ჩინეთის ქალაქ დალიანში ყოველწლიურად ტარდება მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმი ე.წ. „ზაფხულის დავოსი“, სადაც ექსპერტები, ინოვატორები და მენარმეები იხილავენ ახალ გამოწვევებს ეკონომიკური ზრდისათვის. გარდა ამისა, ფორუმის მონაწილენი ერთმანეთთან ათანხმებენ გამრღვევ მიმართულებებს მეცნიერებასა და ტექნოლოგიებში, მათ შორის ინფორმაციულ ტექნოლოგიებში, ხელოვნურ ინტელექტში, ბიოტექნოლოგიებში, რობოტოტექნიკასა და ინოვაციურ მედიცინაში. 2015 წელს დალიანის ფორუმი მეცხრედ ჩატარდა. მონაწილეობდა 90-მდე ქვეყანა, მათ შორის საქართველო.

ჩინეთში აქტიურად მიმდინარეობს ეროვნული ინოვაციური სისტემის რეფორმაც. წინა პლანზე გამოდის დანეციით განვითარება, სამეცნიერო-კვლევითი კადრების შიდა მოზილობის გაძლიერება. ტარდება ამბიციური სამეცნიერო-კვლევით პოლიტიკა, რომლის მიზანია სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების კონკურენტუნარიანობის დონით 2020 წლისთვის მსოფლიოს მოწინავე ქვეყნების დონესთან გათანაბრება, ხოლო შემდეგ – გადასწრება კიდევ.¹

ამ პროცესში აქტიურად ჩართულია სახელმწიფო. სწორედ ის აძლევს დირექტივას საუნივერსიტეტო და სამეწარმეო სექტორებს თანამშრომლობის გაფართოებაზე და შედეგების კომერციალიზაციის დაჩქარებაზე. შედეგად უკვე თვით უნივერსიტეტები და კორპორაციები იჩენენ ცხოველ ინტერესს სამეცნიერო კადრების შიდა მოზილობის სტიმულირებისთვის.

ჩინეთი ცდილობს უნივერსიტეტების რეფორმა ამერიკული მოდელით განახორციელოს: უნივერსიტეტების საქმიანობა როგორც სწავლების, ისე კვლევითი სამუშაოების ხარისხისა და კომერციალიზაციის პარამეტრებით შეაფასოს. მათზეა დამოკიდებული როგორც ბიუჯეტიდან დაფინანსება, ისე სამეწარმეო სექტორიდან ფინანსების მიზიდვა.² შესაბამისად, ჩინური უნივერსიტეტები სამეწარმეო სექტორთან მჭიდრო კავშირის დასამყარებლად, თავიანთ რიგებში ისეთ

1 Кириченко И.В., Онищенко И.С. (2014). Внутренняя мобильность исследовательских кадров в Китае и Японии. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №12, С. 40.

2 ტოკიოს უნივერსიტეტის ბიუჯეტის შემოსავლების 24% კერძო სექტორთან ერთობლივი კვლევისა და პროექტებიდან მიღებული თანხები, ხოლო სტუდენტებიდან სწავლების გადასახადი მხოლოდ – 8%. წყარო: Захаров А.А. (2015). Предпринимательские трансформации в Токийском университете: уроки для российских вузов. Ж., Креативная Экономика. М., №9, С. 987.

მეცნიერთანამშრომლებს აქტიურად ეძებენ, რომლებსაც კორპორატიულ სექტორში დამატებითი მუშაობის სურვილი, შესაბამისი უნარები და კომპეტენციები გააჩნიათ.

ჩინეთში ფართოდ გავრცელებულია უნივერსიტეტების მიერ სანარმოების შექმნა, სადაც საკუთარი სამეცნიერო კვლევების შედეგების რეალიზაცია ხდება. საუნივერსიტეტო სანარმოებში დასაქმებულია თვით უნივერსიტეტის პროფესორა და სტუდენტებიც აქ გადიან პრაქტიკას. ამ მხრივ მონინავეობს ცინხუას უნივერსიტეტი, რომლის სტრუქტურაში 84 სანარმოა.¹

დასკვნა

მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე კარდინალური ცვლილებები ყველა ქვეყნის საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას მოახდენს. ამიტომ, საჭიროა მათი გონივრული გააზრება და, ეროვნული თავისებურებების გათვალისწინებით, სახელმწიფოს დონეზე საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური და ტექნოლოგიურ-ინოვაციური განვითარების კონცეფციისა და თანამიმდევრული პერსპექტიული სტრატეგიული სამოქმედო გეგმის შემუშავება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Андреева Е.Л., Ратнер А.В. (2015). Потенциал БРИКС и ШОС. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №4.
2. Боаоский азиатский форум-2015. [<http://russian.people.com.cn/31857/311370/index.html>]
3. Вебер М. (1990). Избранные произведения. М., Прогресс. 804 с.
4. Всемирная конференция по правам человека: доклад регионального совещания для Азии в рамках всемирной конференции по правам человека. Банкок, 29.03-02.04, 1993 года (Document UN. A/CONF.157/ASRM/8; A/CONF.157/PC/59).
5. Гаджиев К. С. (2015). Об инверсии Вектора и функций глобализации. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №7.

¹ Yixin d., Lan X. (2011). University Technology Transfer and Commercialization in China: Usin Tsinghua University as a Case. Po kam Wong, ed. Academic Entrepreneurship in Asia. 2011, Edward Elgar, Cheltenham, UK-Northampton, USA, pp. 223-253.

6. Доклад о мировых инвестициях 2015. ЮНКТАД. 2015 год.
7. Захаров А.А. (2015). Предпринимательские трансформации в Токийском университете: уроки для российских вузов. Ж., Креативная Экономика. №9.
8. Йифу Лин Джастин. (2013). Демистификация китайской экономики. Пер. с англ. М.
9. Канаев П. Америка теряет энергию. [Available at: <http://www.vz.ru/economy/>]
10. Кириченко И. В., Онищенко И.С. (2014). Внутренняя мобильность исследовательских кадров в Китае и Японии. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №12.
11. Китай: особенности противодействия глобальному кризису. (2009). Бюллетень иностранной коммерческой информации. М., №100.
12. Лавриненко А.С. (2015). Государственная поддержка творческих индустрий в Москве. Ж., «Креативная экономика», Т. 9(8), С. 936//Global databank on world trade in creative product/UNCNADstat website.
13. Лапердина В. В. (2011). Экономический рост КНР. Изменение модели развития (1993-2009 гг.). М., Институт экономики РАН, С. 222.
14. Лебон Г. (1898). Психология народов и масс. М., 300 с.
15. Мир в 2050 году. (2012). Под ред. Дэниела Франклина и Джона Эндрюса. ЭКСМО, М.
16. Михеев В.В., Луконин С.А. (2015). Китай после БОАО-2015. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №8.
17. Потапов М. А. (2015). Использование сравнительных преимуществ и частный сектор в экономике Китая. Ж., Мировая экономика и международные отношения. М., №4.
18. Ясперс К. (1994). Смысл и назначение Азии. Япония о себе и мире. М.
19. Financial Times: в мире возникла новая «Большая семерка» экономик. [Available at: <http://ria.ru/economy/20141008/1027482357.html>]
20. Henry Kissinger on the Assemble of a New World Order. The Wall Street Journal, 29.08.2014. Available at: [<http://www.wsj.com/articles/henry-kissinger-on-the-assemble-of-a-new-world-order-1409328075>]
21. Economist intelligence unit.
22. Lard Nicholas. Markets Over Mao. (2014). The Rise of Private Business

in China. Washington. II, p. 2.

23. China Unveils Action Plan on Belt and Road Initiative. [http://news.xinhuanet.com/English/2015-03/28/c_134105372.htm]

24. Yixin d., Lan X. (2011). University Technology Transfer and Commercialization in China: Using Tsinghua University as a Case. Po kam Wong, ed. Academic Entrepreneurship in Asia. 2011, Edward Elgar, Cheltenham, UK-Northampton, USA.

REFERENCES:

1. Andreeva E.L., Ratner A.V. (2015). Potential *BRICS and SCO*, J., World Economy and International Relations, M., №4 (In Russian Language)

2. Boao Forum for Asia-2015. [<http://russian.people.com.cn/31857/311370/index.html>] (In Russian Language)

3. Weber, M. (1990). Selected Works. Moscow, Progress, p. 804. (In Russian Language)

4. World Conference on Human Rights: Report of the regional meeting for Asia of the world conference on human rights. Bangkok, 29.03.1993-2.04.1993 (Document ON. A/CONF.157/ASRM/8; A/CONF.157/PC/59)

5. Gadzhiev, K. S (2015). On Inversion of Globalization Vector and Functions. J., World Economy and International Relations, M., №7 (In Russian Language)

6. World Investment Report 2015, UNCTAD, 2015. (In Russian Language)

7. Zakharov A.A. (2015). Entrepreneurial transformation of the University of Tokyo: Lessons for Russian Universities. J., The Creative Economy. №9. (In Russian Language)

8. Yifu Lin Justin. (2013). Demystifying the Chinese Economy, trans. from English, M. (In Russian Language)

Kanaev P. America loses energy. [Available at: <http://www.vz.ru/economy>] (In Russian Language)

9. Kirichenko, I.V., Onishchenko I.S. (2014). Internal mobility of research staff in China and Japan. J., World Economy and International Relations. M., №12. (In Russian Language)

10. China: characteristics of the global crisis counteraction. (2009). Bulletin of Foreign Commercial Information. M., №100. (In Russian Language)

11. Lavrinenko A.S. (2015). State support for the creative industries in Moscow. J., The Creative Economy, T. 9 (8), p. 936 // Global databank on world trade

in creative product // UNCNADstat website.

12. Laperdina V.V. (2011). Economic growth in China. Changing the model of development (1993-2009 y.). M., Institute of Economics, Russian Academy of Sciences, p. 222. (In Russian Language)

13. Le Bon G. (1898). The psychology of people and the crowd. M., p. 300. (In Russian Language)

14. The World in 2050. (2012). Edition of Daniel Franklin and John Andrews. EKSMO, M. (In Russian Language)

15. Mikheev V.V., Lukonin S.A. (2015). China after BOAO-2015. J., World Economy and International Relations. M., №8. (In Russian Language)

16. Potapov M.A. (2015). The use of comparative advantages and the private sector in the Chinese economy. J., World Economy and International Relations. M., №4. (In Russian Language)

17. Jaspers K. (1994). The idea and goal of Asia. Japan on itself and the world. M. (In Russian Language)

18. Financial Timmes: в мире возникла новая «Большая семерка» экономик. [Available at: <http://ria.ru/economy/20141008/1027482357.html>]

19. Henry Kissinger on the Assemble of a New World Order. The Wall Street Journal, 29.08.2014. Available at: [<http://www.wsj.com/articles/henry-kissinger-on-the-assembly-of-a-new-world-order-1409328075>]

21. Economist intelligente unit.

22. Lard Nicholas. Markets Over Mao. (2014). The Rise of Private Business in China. Washington. II, p. 2.

23. China Unveils Action Plan on Belt and Road Initiative. [http://news.xinhuanet.com/English/2015-03/28/c_134105372.htm]

24. Yixin d., Lan X. (2011). University Technology Tranfer and Commercialization in China: Usin Tsinghua University as a Case. Po kam Wong, ed. Academic Entrepreneurship in Asia. 2011, Edward Elgar, Cheltenham, UK-Northampton, USA.

INVERSION OF GLOBALIZATION VECTOR AND ONE HUNDRED YEARS OF DEVELOPING ASIA

Guram Jolia,
Professor of GTU

RESUME

Recently, the significant changes have occurred in the world economy: the advanced economies have significantly lost their positions, in exchange for strengthened developing countries, especially economic and financial and technical capabilities in the Southeast Asian region.

Universal globalisation showed another side that was reflected in the fragmentation and localization tendencies.

At the same time, there is vital the inversion of globalization vector. „Washington Consensus“, which was considered to be the only acceptable model of economic development of countries in the world is gradually filled with ‘Beijing consensus’ in South Asia, where the largest number of human and financial resources are concentrated in the development of their own way. The world becomes unipolar instead of becoming polycentric.

Particularly noticeable is China’s economic and technological progress. It is formed from „the world’s factor“ to „the world’s laboratory“, becoming a kind of locomotive of the subregion. The innovative potential (“sets up the centers of the brain”) of the country is strengthening and the transport („the New Silk Road“) and energy infrastructures is involving a magnitude. Asia Bank of infrastructure investment had been established in Beijing. China has set a target for the new priorities of foreign policy and foreign economic policy, the realization of which was especially evident the „mental power“ factor. „New security concept in Asia“ is being developed.

China has put forward the economic development of a new project so called „New standards“, which provides for a planned slowdown in macroeconomic growth (about 5-6%), as well as transferring to the innovative and environmentally friendly technologies.

China has come out with an initiative to give up the GDP as the main indicator of the country’s economic growth. On the contrary, offers the life of the qualitative guidelines, the level of utilization of innovation, the Green and Blue (fresh water) economies’ development.

Keywords: Globalization, Consensus, Expansion, Fragmentation, Localization, Alternative, Modernization, Civilization, Relativism, Democracy, Authoritarianism, EuroAtlantic, Polycentric, Liberalism, Escalation, Fundamentalism, Tribalism, Radicalism, Pilar, Infrastructure, Concept.